

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลสาเหล็ก อำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร” ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง (Population) ได้แก่ บุคลากรเทศบาลตำบลสาเหล็ก จำนวน ๑๑๒ คน โดยใช้ประชากรทั้งหมดเป็นกลุ่มศึกษา และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน ๙ ท่าน เพื่อสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) หาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ทำการทดสอบสมมติฐานความสัมพันธ์ระหว่างการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลสาเหล็ก อำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร โดยการวิเคราะห์ด้วยสถิติสัมพันธ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson’s Product Moment Correlation Coefficient) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๑.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นชายมีจำนวน ๕๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๙ มีอายุระหว่าง ๔๑ - ๕๐ ปี จำนวน ๔๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๖ การศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรีจำนวน ๕๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๒ ตำแหน่งเป็นลูกจ้างเฉพาะงาน จำนวน ๕๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๓

๕.๑.๒ หลักพรหมวิหาร ๔ ของเทศบาลตำบลสาเหล็ก อำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบูรณาการหลักพรหมวิหาร ๔ ของบุคลากรเทศบาลตำบลสาเหล็ก อำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร มี ๔ ด้าน คือด้านเมตตา (ความปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข), ด้านกรุณา (ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นจากทุกข์), ด้านมุทิตา (ความพลอยยินดี เมื่อผู้อื่นได้ดี),

ด้านอุเบกขา (ความรู้จักวางเฉย เป็นกลาง) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = ๔.๐๒$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ ดังนี้

๑) ด้านเมตตาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = ๔.๐๑$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีการบูรณาการหลักพรหมวิหาร ๔ อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๒) ด้านกรุณาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = ๓.๙๖$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีการบูรณาการหลักพรหมวิหาร ๔ อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๓) ด้านมุทิตาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = ๔.๐๑$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีการบูรณาการหลักพรหมวิหาร ๔ อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๔) ด้านอุเบกขาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = ๓.๙๖$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีการบูรณาการหลักพรหมวิหาร ๔ อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๕.๑.๓ ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลสาเหล็ก อำเภอสาเหล็ก จังหวัดพิจิตร

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลสาเหล็ก อำเภอสาเหล็ก จังหวัดพิจิตร อยู่ในระดับมาก ($\mu = ๔.๐๒$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ ดังนี้

๑) ด้านต้นทุนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = ๓.๙๖$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ

๒) ด้านคุณภาพโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = ๓.๙๘$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ

๓) ด้านปริมาณโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = ๓.๙๘$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ

๔) ด้านเวลาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = ๔.๑๖$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ

๕.๑.๔ การบูรณาการหลักพรหมวิหาร ๔ มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลสาเหล็ก อำเภอสาเหล็ก จังหวัดพิจิตร ผลการวิเคราะห์สรุปได้ดังนี้

๑) ความสัมพันธ์ระหว่างการบูรณาการหลักพรหมวิหาร ๔ ด้านเมตตา กับการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลสาเหล็ก อำเภอสาเหล็ก จังหวัดพิจิตร ในด้านต่างๆ

- การบูรณาการหลักพรหมวิหาร ๔ ด้านเมตตา กับการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลสาเหล็ก อำเภอสาเหล็ก จังหวัดพิจิตร ด้านต้นทุน มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง ($r = ๐.๖๙๗$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า

- การบูรณาการหลักพรหมวิหาร ๔ ด้านเมตตา กับการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลสาเหล็ก อำเภอสาเหล็ก จังหวัดพิจิตร ด้านคุณภาพ มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง ($r = ๐.๗๔๑$)

๔) ความสัมพันธ์ระหว่างการบูรณาการหลักพรหมวิหาร ๔ ด้านอุเบกขา กับการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลสาเหล็ก อำเภอสาเหล็ก จังหวัดพิจิตร ในด้านต่างๆ

- การบูรณาการหลักพรหมวิหาร ๔ ด้านอุเบกขา กับการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลสาเหล็ก อำเภอสาเหล็ก จังหวัดพิจิตร **ด้านต้นทุน** มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงมาก ($r = 0.769$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า
- การบูรณาการหลักพรหมวิหาร ๔ ด้านอุเบกขา กับการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลสาเหล็ก อำเภอสาเหล็ก จังหวัดพิจิตร **ด้านคุณภาพ** มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงมาก ($r = 0.804$)
- การบูรณาการหลักพรหมวิหาร ๔ ด้านอุเบกขา กับการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลสาเหล็ก อำเภอสาเหล็ก จังหวัดพิจิตร **ด้านปริมาณ** มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง ($r = 0.719$)
- การบูรณาการหลักพรหมวิหาร ๔ ด้านอุเบกขา กับการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลสาเหล็ก อำเภอสาเหล็ก จังหวัดพิจิตร **ด้านเวลา** มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง ($r = 0.654$)

สรุป ความสัมพันธ์ระหว่างการบูรณาการหลักพรหมวิหาร ๔ กับการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลสาเหล็ก อำเภอสาเหล็ก จังหวัดพิจิตร พบว่า

การบูรณาการหลักพรหมวิหาร ๔ ของบุคลากรเทศบาลตำบลสาเหล็ก อำเภอสาเหล็ก จังหวัดพิจิตร มีภาพรวมอยู่ในระดับมากมาก ($\mu = 4.00$, $\sigma = 0.52$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่าผลการบูรณาการหลักพรหมวิหาร ๔ ของบุคลากรเทศบาลตำบลสาเหล็ก อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลสาเหล็ก อำเภอสาเหล็ก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.02$, $\sigma = 0.53$) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน

ความสัมพันธ์ระหว่างการบูรณาการหลักพรหมวิหาร ๔ กับการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลสาเหล็ก อำเภอสาเหล็ก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมพบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับสูงมาก ($r = .846$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการบูรณาการหลักพรหมวิหาร ๔ กับการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลสาเหล็ก อำเภอสาเหล็ก จังหวัดพิจิตร อยู่ในระดับสูงมากทุกด้าน

๕.๑.๕ ผลการทดสอบสมมติฐาน

ผลการทดสอบสมมติฐานการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลสาเหล็ก อำเภอสาเหล็ก จังหวัดพิจิตร” ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยว่า หลักพรหมวิหาร ๔ มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลสาเหล็ก อำเภอสาเหล็ก จังหวัดพิจิตร สรุปผลของสมมติฐานดังนี้

จากผลการวิจัยพบว่า หลักรหมวิหาร ๔ มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลสาเหล็ก อำเภอสาเหล็ก จังหวัดพิจิตร โดยมีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับสูงมาก ($r = .864$) จึงยอมรับสมมติฐาน

๕.๑.๖ สรุปแนวทางและข้อเสนอแนะ

แนวทางและข้อเสนอแนะในการพัฒนาปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารการ หลักรหมวิหาร ๔ กับการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลสาเหล็ก อำเภอสาเหล็ก จังหวัด พิจิตร

- ๑) สร้างแรงจูงใจให้แก่พนักงาน
- ๒) การพัฒนาตนเอง
- ๓) การให้บุคลากรมีส่วนร่วมในด้านต่างๆ
- ๔) การสร้างความภูมิใจในตนเองของบุคลากร
- ๕) การปรับทัศนคติในการทำงาน

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยในครั้งนี้ จะกล่าวถึงความสัมพันธ์ของการบริหารการ หลักรหมวิหาร ๔ กับการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลสาเหล็ก อำเภอสาเหล็ก จังหวัดพิจิตร เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจ นำมา อภิปรายผล ดังนี้

๕.๒.๑ การบริหารการ หลักรหมวิหาร ๔ ของบุคลากรเทศบาลตำบลสาเหล็ก อำเภอสาเหล็ก จังหวัดพิจิตร

จากการศึกษาวิจัย พบว่าการบริหารการ หลักรหมวิหาร ๔ ของบุคลากรเทศบาลตำบล สาเหล็ก อำเภอสาเหล็ก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เป็นการนำหลักธรรมในทาง พุทธศาสนามาใช้ในการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ จีรพรรณ โปรตบำรุง เรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตนตามหลักธรรมกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ โรงพยาบาลพุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก” พบว่าการปฏิบัติตนตามหลักพรหมวิหาร ๔ กับการปฏิบัติ หน้าที่ของเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลพุทธชินราช พิษณุโลก มีความสัมพันธ์กันในเชิงบวกกับการปฏิบัติ หน้าที่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕^๑ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระไพฑูรย์ เมธิโก (มหาบุญ) เรื่อง “การประยุกต์พรหมวิหาร ๔ เพื่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลอ้อมใหญ่ อำเภอ สามพราน จังหวัดนครปฐม” พบว่ามีการประยุกต์พรหมวิหาร ๔ เพื่อการปฏิบัติงานของบุคลากร เทศบาลตำบลอ้อมใหญ่ โดยรวมทั้ง ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านการประยุกต์เมตตาใช้เพื่อการปฏิบัติงาน

^๑ จีรพรรณ โปรตบำรุง, “ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตนตามหลักธรรมกับการปฏิบัติหน้าที่ของ เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลพุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

๒) ด้านการประยุกต์กฎเกณฑ์เพื่อการปฏิบัติงาน ๓) ด้านการประยุกต์มูทิตาเพื่อการปฏิบัติงาน ๔) ด้านการประยุกต์อุเบกขาเพื่อการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก^๒ โดยเมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้านมีประเด็นนำมาอภิปรายได้ดังนี้

๑) **ด้านเมตตา** จากการศึกษาวิจัยพบว่าการบูรณาการหลักพรหมวิหาร ๔ ของบุคลากรเทศบาลตำบลสาเหล็ก อำเภอสาเหล็ก จังหวัดพิจิตร ด้านเมตตา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่าบุคลากรเทศบาลตำบลสาเหล็ก อำเภอสาเหล็ก จังหวัดพิจิตร มีการนำหลักธรรมเข้ามาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติงาน บุคลากรมีความรักปรารถนาดีต่อเพื่อนร่วมงานทุกคนอยู่เสมอ ยินดีเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานและปฏิบัติตนต่อเพื่อนร่วมงานทุกคนด้วยความจริงใจเสมอ ให้อภัยต่อเพื่อนร่วมงานอยู่เสมอ เมื่อเกิดความผิดพลาดในการทำงานร่วมกัน มีการแบ่งปันความรู้ให้แก่เพื่อนร่วมงานในองค์กรอยู่เสมอ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระไพฑูรย์ เมธิโก (มหาบุญ)** เรื่อง “การประยุกต์พรหมวิหาร ๔ เพื่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลอ้อมใหญ่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม” พบว่าการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ เพื่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลอ้อมใหญ่ โดยรวมทั้ง ๔ ด้านคือ ๑) ด้านการประยุกต์เมตตาเพื่อการปฏิบัติงาน ๒) ด้านการประยุกต์กฎเกณฑ์เพื่อการปฏิบัติงาน ๓) ด้านการประยุกต์มูทิตาเพื่อการปฏิบัติงาน ๔) ด้านการประยุกต์อุเบกขาเพื่อการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๒๘, S.D. = ๐.๔๔$)^๓ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระธีรวัฒน์ ธีรวิโส (พิศจาร)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบ่อเกลือจังหวัดน่านตามหลักพรหมวิหาร ๔” พบว่าพรหมวิหารเป็นหลักธรรมประจำใจของผู้ใหญ่ธรรมที่ผู้ใหญ่พึงประพฤติและปฏิบัติเป็นธรรมที่กระตุ้นให้เกิดการสงเคราะห์ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นได้แก่ ๑) เมตตา คือความรัก ๒) กรุณา คือความสงสาร ๓) มูทิตา คือความพลอยยินดี ๔) อุเบกขา คือความวางใจเป็นกลาง ซึ่งเป็นธรรมที่นับว่าสำคัญอย่างยิ่งของผู้นำหรือผู้บริหาร ยิ่งระดับสูงเท่าไรยิ่งต้องมีธรรมและคุณธรรมประจำใจที่สามารถเป็นหลักยึดได้อย่างดีในการครองชีวิตทั้งเรื่องส่วนตัวและส่วนรวม^๔ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมานิต เตชวโร (อุदनอก)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รัฐศาสตร์แนวพุทธ : พรหมวิหาร ๔ กับนักปกครอง” จากการศึกษาวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่าพรหมวิหาร ๔ เป็นหลักธรรมสำหรับผู้ใหญ่ผู้นำหรือนักปกครองถ้านักปกครองปฏิบัติตามย่อมได้รับความเคารพยกย่องสรรเสริญและเป็นที่รักที่พอใจของประชาชนแต่หากนักปกครองไม่ปฏิบัติตามหลักพรหมวิหาร ๔ ปัญหาจะเกิดขึ้นในการบริหารและการปกครองทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือประชาชนเกลียดชังเพราะว่าหลักการปกครองตามหลักรัฐศาสตร์ในทางพระพุทธศาสนามีได้มุ่งเน้นที่ระบบแต่เน้นที่ตัว

^๒ พระไพฑูรย์ เมธิโก (มหาบุญ) “การประยุกต์พรหมวิหาร ๔ เพื่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลอ้อมใหญ่ จังหวัดนครปฐม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^๓ อ้างแล้ว, เรื่องเดียวกัน.

^๔ พระธีรวัฒน์ ธีรวิโส (พิศจาร), “ภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลใน อำเภอบ่อเกลือจังหวัดน่าน ตามหลักพรหมวิหาร ๔”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

นักปกครองเมื่อนักปกครองมีคุณธรรมจริยธรรมในการบริหารและการปกครองแล้วย่อมทำให้รัฐและประชาชนมีความสุขและชีวิตที่ดีได้ไม่ว่ารัฐนั้นจะอยู่ในระบบการปกครองแบบใดก็ตาม^๕

๒) ด้านกรุณา จากการศึกษาวิจัยพบว่า การบูรณาการหลักพรหมวิหาร ๔ ของ บุคลากรเทศบาลตำบลสาเหล็ก อำเภอสาเหล็ก จังหวัดพิจิตร ด้านกรุณา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณารายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าบุคลากรเทศบาลตำบลสาเหล็ก อำเภอสาเหล็ก จังหวัดพิจิตร มีการให้ความช่วยเหลือแก่เพื่อนร่วมงานที่เดือดร้อนเมื่อรู้ว่าเขาต้องการความช่วยเหลือการให้คำแนะนำในการทำงานแก่เพื่อนร่วมงานอยู่เสมอความยินดีเสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อส่วนรวมช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้การทำงานยึดมั่นในหลักศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม มีความเต็มใจที่จะทำงานขององค์กรอย่างสุดกำลังความสามารถและสอดคล้องกับงานวิจัยของ **เนตรชนก โพธารามิก** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “วิธีการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ เพื่อการพัฒนาสังคม” จากการศึกษาวิจัยพบว่าพรหมวิหาร ๔ คือธรรมเป็นเครื่องอยู่อย่างประเสริฐเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า อปัมมัญญา คือธรรมที่แผ่ไปไม่มีประมาณเป็นหมวดธรรมที่มีมาตั้งแต่ก่อนพุทธกาลแต่การเจริญพรหมวิหาร ๔ สมัยก่อนพุทธกาลไม่สามารถนำผู้ปฏิบัติไปสู่ปรมาตมประโยชน์ได้สำหรับการเจริญพรหมวิหาร ๔ ตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนามีความสำคัญหลายประการคือเป็นหลักปฏิบัติพื้นฐานในการดำรงชีวิตเป็นคุณธรรมที่เกื้อหนุนกรรมดีทั้งหลายให้บริบูรณ์^๖ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมานิต เดชวโร (อุदनอก)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รัฐศาสตร์แนวพุทธ : พรหมวิหาร ๔ กับนักปกครอง” จากการศึกษาวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่าพรหมวิหาร ๔ เป็นหลักธรรมสำหรับผู้ใหญ่ผู้นำหรือนักปกครองถ้านักปกครองปฏิบัติตามย่อมได้รับความเคารพยกย่องสรรเสริญและเป็นที่รักที่พอใจของประชาชนแต่หากนักปกครองไม่ปฏิบัติตามหลักพรหมวิหาร ๔ ปัญหาจะเกิดขึ้นในการบริหารและการปกครองทำให้ผู้บังคับบัญชาหรือประชาชนเกลียดชังเพราะว่าหลักการปกครองตามหลักรัฐศาสตร์ในทางพระพุทธศาสนามีได้มุ่งเน้นที่ระบบแต่เน้นที่ตัวนักปกครองเมื่อนักปกครองมีคุณธรรมจริยธรรมในการบริหารและการปกครองแล้วย่อมทำให้รัฐและประชาชนมีความสุขและชีวิตที่ดีได้ไม่ว่ารัฐนั้นจะอยู่ในระบบการปกครองแบบใดก็ตาม^๗

๓) ด้านมุทิตา จากการศึกษาวิจัยพบว่า การบูรณาการหลักพรหมวิหาร ๔ ของ บุคลากรเทศบาลตำบลสาเหล็ก อำเภอสาเหล็ก จังหวัดพิจิตร ด้านมุทิตา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่าบุคลากรของเทศบาลตำบลสาเหล็ก อำเภอสาเหล็ก จังหวัดพิจิตร มีความยินดีกับเพื่อนร่วมงานที่ประสบความสำเร็จในชีวิตมีความยินดีในความสำเร็จของเพื่อนร่วมงานทั้งต่อหน้าและลับหลังมีความยินดีในความสำเร็จขององค์กรมีความยินดีในความสำเร็จของผู้บริหารองค์กรความภาคภูมิใจในหน่วยงานของตนและสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระณัฐพล ฐิตธมโม (ปราบพินาศ)** ได้ศึกษาเรื่อง “การบริหารงานวัดโดย

^๕ พระมานิต เดชวโร (อุदनอก), “รัฐศาสตร์แนวพุทธ : พรหมวิหาร ๔ กับนักปกครอง”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

^๖ เนตรชนก โพธารามิก, “วิธีการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ เพื่อการพัฒนาสังคม”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

^๗ พระมานิต เดชวโร (อุदनอก), “รัฐศาสตร์แนวพุทธ : พรหมวิหาร ๔ กับนักปกครอง”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, อ้างแล้ว.

การประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตธนบุรีกรุงเทพมหานคร”พบว่าพรหมวิหาร ๔ เป็นคุณธรรมสำหรับเป็นที่อยู่ของจิตใจแห่งพรหม คือผู้ใหญ่หรือผู้ประเสริฐ ซึ่งผู้นำองค์การควรจะมีธรรมเป็นหลักประจำใจกำกับพฤติกรรมคนในองค์การในสังคมให้เป็นไปโดยชอบธรรมถูกต้องทำนองคลองธรรมผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาควรยึดธรรมเป็นหลักปฏิบัติเพื่อก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้นำกับผู้ตามระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างเชิงการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข^๘ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เนตรชนก โพธารามิก ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “วิธีการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ เพื่อการพัฒนาสังคม” จากการศึกษาพบว่าพรหมวิหาร ๔ คือธรรมเป็นเครื่องอยู่อย่างประเสริฐเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า อัปมัญญา คือ ธรรมที่แผ่ไปไม่มีประมาณเป็นหมวดธรรม ที่มีมาตั้งแต่ก่อนพุทธกาลแต่การเจริญพรหมวิหาร ๔ สมัยก่อนพุทธกาลไม่สามารถนำผู้ปฏิบัติไปสู่ปรมาตตประโยชน์ได้ สำหรับการเจริญพรหมวิหาร ๔ ตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนามีความสำคัญหลายประการคือเป็นหลักปฏิบัติพื้นฐานในการดำรงชีวิต เป็นคุณธรรมที่เกื้อหนุนกรรมดีทั้งหลายให้บริบูรณ์^๙

๔) ด้านอุเบกขา จากการศึกษาวิจัยพบว่า การบูรณาการหลักพุทธธรรมของบุคลากรเทศบาลตำบลสาเหล็ก อำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร ด้านอุเบกขา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่าบุคลากรเทศบาลตำบลสาเหล็ก อำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร ปฏิบัติตนอยู่ในกฎระเบียบขององค์กรอย่างเคร่งครัด วางตัวเป็นกลางในการทำงานและร่วมงานได้กับทุกคนไม่กระตือรือร้นชวนช่วยเหลือเพื่อนร่วมงาน ที่กระทำให้ความยุติธรรมกับเพื่อนร่วมงานโดยไม่เลือกเพศ วัย ฐานะหรือศาสนาทำงานด้วยความเป็นกัลยาณมิตรอย่างเสมอต้นเสมอปลายกับเพื่อนร่วมงานทุกคน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระชัยชนะ ธมมทินโน ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การเปรียบเทียบหลักมนุษยชนกับสิทธิมนุษยชนทางพุทธศาสนา” ศึกษาพบว่าหลักพรหมวิหารธรรม ๔ ได้กล่าวถึงในพระอภิธรรมปิฎกไว้ว่าภิกษุในศาสนานี้เจริญมรรคปฏิบัติเพื่อเข้าถึงรูปภาพสัจจากภาพสัจจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้วบรรลุปฐมฌานที่สหคทาด้วยเมตตาประกอบด้วยวิตกวิจารณ์สติและสุขอันเกิดแต่วิเวกอยู่ในสมัยใดผัสสะอภิวิกขะมีในสมัยนั้น สภาวธรรมเหล่านี้ชื่อว่ากุศล^{๑๐} และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เนตรชนก โพธารามิก ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “วิธีการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ เพื่อการพัฒนาสังคม” จากการศึกษาพบว่าพรหมวิหาร ๔ คือธรรมเป็นเครื่องอยู่อย่างประเสริฐเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า อัปมัญญา คือ ธรรมที่แผ่ไปไม่มีประมาณเป็นหมวดธรรม ที่มีมาตั้งแต่ก่อนพุทธกาลแต่การเจริญพรหมวิหาร ๔ สมัยก่อนพุทธกาลไม่สามารถนำผู้ปฏิบัติไปสู่ปรมาตตประโยชน์ได้สำหรับการเจริญพรหมวิหาร ๔ ตามหลักคำสอนของ

^๘ พระณัฐพล ฐิตธมโม(ปราปพินาศ), “การบริหารงานวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

^๙ เนตรชนก โพธารามิก, “วิธีการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร๔ เพื่อการพัฒนาสังคม”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, อ่างแล้ว.

^{๑๐} พระชัยชนะ ธมมทินโน (นาทองไชย), “ศึกษาเปรียบเทียบหลักมนุษยชนกับหลักสิทธิมนุษยชนทางพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘).

พระพุทธศาสนา มีความสำคัญหลายประการคือเป็นหลักปฏิบัติพื้นฐานในการดำรงชีวิต เป็นคุณธรรมที่เกื้อหนุนกรรมดีทั้งหลายให้บริบูรณ์^{๑๑}

๕.๒.๒ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลสาเหล็ก อำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร

จากการศึกษาวิจัยพบว่าระดับความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลสาเหล็ก อำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ จีรวรรณ โปรดบำรุง เรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตนตามหลักธรรมกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลพุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก” พบว่าการปฏิบัติตนตามหลักพรหมวิหาร ๔ กับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลพุทธชินราช พิษณุโลก มีความสัมพันธ์กันในเชิงบวกกับการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง ($r = 0.630^{๑๒}$) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระไพฑูรย์ เมธิโก (มหาบุญ) เรื่อง “การประยุกต์พรหมวิหาร ๔ เพื่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลอ้อมใหญ่ อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม” พบว่ามีการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ เพื่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลอ้อมใหญ่ ทั้ง ๔ ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.28$)^{๑๓} พิจารณาเป็นรายด้านมีประเด็นที่น่าสนใจมีดังนี้

๑) ด้านต้นทุน จากการศึกษาค้นคว้าพบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลสาเหล็ก อำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร ด้านต้นทุนอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่าการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลสาเหล็ก คำนึงถึงหลักความประหยัด หลักความคุ้มค่าของการใช้ทรัพยากร ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ จีรวรรณ โปรดบำรุง เรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตนตามหลักธรรมกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลพุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก” พบว่าการปฏิบัติตนตามหลักพรหมวิหาร ๔ กับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลพุทธชินราช พิษณุโลก มีความสัมพันธ์กันในเชิงบวกกับการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง ($r = 0.630^{๑๔}$) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิรินทร์ญา ทวีอนันต์ธณกุล ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้านการเงินการคลังท้องถิ่นของเทศบาลในจังหวัดนครสวรรค์” ผลการวิจัยพบว่า ระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้านการเงินการคลังท้องถิ่นของเทศบาลใน

^{๑๑} เนตรชนก โพธารามิก, “วิธีการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ เพื่อการพัฒนาสังคม”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, อ่างแล้ว.

^{๑๒} จีรวรรณ โปรดบำรุง, “ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตนตามหลักธรรมกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลพุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, อ่างแล้ว.

^{๑๓} พระไพฑูรย์ เมธิโก (มหาบุญ) “การประยุกต์พรหมวิหาร ๔ เพื่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลอ้อมใหญ่ จังหวัดนครปฐม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, อ่างแล้ว.

^{๑๔} จีรวรรณ โปรดบำรุง, “ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตนตามหลักธรรมกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลพุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร), อ่างแล้ว.

จังหวัดนครสวรรค์ อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๒) ผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านการเงินการคลังท้องถิ่นของเทศบาลในจังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า บุคลากรที่มีการศึกษาต่างกันมีระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้านการเงินการคลังท้องถิ่นของเทศบาลในจังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย^{๑๕}

๒) ด้านคุณภาพ จากการศึกษาวิจัย พบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลสากเหล็ก อำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร ด้านคุณภาพอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณารายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่าบุคลากรเทศบาลให้ความสำคัญกับคุณค่าและความถูกต้องของผลงานที่ตนปฏิบัติ ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ **เรต้า จันทรเหลียง** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาล ๔ ของตำรวจจราจร สถานีตำรวจภูธรเมืองขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาล ๔ ของตำรวจจราจรสถานีตำรวจภูธรเมืองขอนแก่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.46$) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ย จากมากไปหาน้อย คือ ด้านสัจจะ ($\bar{X} = 4.57$) ด้านซื่อสัตย์ (= 4.47) ด้านจาละ ($\bar{X} = 4.41$) ด้านทมะ ($\bar{X} = 4.40$)^{๑๖} และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **มนัสนันท์ ชัยกิจยิ่งเจริญ** ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการบริการสาธารณะโดยวิธีการทำสัญญาจ้าง : กรณีศึกษาเทศบาลนครพิษณุโลกและเทศบาลนครขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า ด้านประสิทธิภาพของวิธีการทำสัญญาจ้างในเทศบาลนครพิษณุโลกและเทศบาลนครขอนแก่น พบว่า มีคุณภาพการให้บริการสูงกว่า ด้านการเท่าเทียมของการได้รับบริการดีกว่าและด้านตรงตามที่ได้ตกลงกันไว้ในสัญญามากกว่า การดำเนินการของเทศบาลนครแต่ละต้นทุนของภาครัฐได้น้อย ในโครงการซ่อมถนน รักษาความปลอดภัยและดูแลสวนสาธารณะของทั้ง ๒ เทศบาล โครงการเก็บขยะที่ใช้วิธีการทำสัญญาจ้างของเทศบาลนครขอนแก่นพบว่า ต้นทุนของภาครัฐเท่าเดิม มีคุณภาพสูงกว่า ได้รับบริการเท่าเทียมดีกว่าและตรงตามที่ตกลงในสัญญามากกว่า ส่วนโครงการเก็บขยะของเทศบาลนครพิษณุโลกแม้ว่าสามารถลดต้นทุนของภาครัฐได้ แต่คุณภาพด้อยกว่า ได้รับบริการไม่ทั่วถึงและตรงตามที่ตกลงในสัญญาน้อยกว่าการดำเนินการให้บริการของเทศบาลนคร^{๑๗}

๓) ด้านปริมาณ จากการศึกษาวิจัย พบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลสากเหล็ก อำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร ด้านปริมาณอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณารายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ สะท้อนให้เห็นการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบล

^{๑๕} วรินทร์ญา ทวีอนันต์ธรรณกุล, “ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้านการเงินการคลังท้องถิ่นของเทศบาลในจังหวัดนครสวรรค์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** (สาขารัฐประศาสนศาสตร์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

^{๑๖} เรต้า จันทรเหลียง การปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาล ๔ ของตำรวจจราจร สถานีตำรวจภูธรเมืองขอนแก่น, **หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๑๗} มนัสนันท์ ชัยกิจยิ่งเจริญ, “การจัดการบริการสาธารณะโดยวิธีการทำสัญญาจ้าง: กรณีศึกษาเทศบาลนครพิษณุโลกและเทศบาลนครขอนแก่น”, **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์), ๒๕๕๓.

สากลเล็ก อำเภอสากลเล็ก จังหวัดพิจิตร มีความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย มีบุคลากรที่มีประสิทธิภาพเพียงพอและสามารถปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างทั่วถึง ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระพิษณุ สุทธิมน** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักอิทธิบาทธรรมกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร พบว่าการบริหารตามหลักอิทธิบาทธรรมของเทศบาลในบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร มีภาพรวมอยู่ในระดับมากมาก ($\bar{X} = 3.73$, S.D. = 0.50) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่าการบริหารตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเทศบาลในอำเภอบางมูลนาก อยู่ในระดับมากทุกข้อ ความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.74$ S.D. = 0.55) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้านความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักอิทธิบาทธรรม กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลในอำเภอบางมูลนาก โดยภาพรวมพบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกระดับสูงมาก ($r = .528$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักอิทธิบาทธรรมกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร อยู่ในระดับสูงมากทุกด้าน^{๑๘}

๔) ด้านเวลา จากการศึกษาวิจัยพบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลสากลเล็ก อำเภอสากลเล็ก จังหวัดพิจิตร ด้านเวลาอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ สะท้อนให้เห็น ความเป็นผู้ตรงต่อเวลา ปฏิบัติงานได้สำเร็จตามกำหนดเวลาของบุคลากรเทศบาลตำบลสากลเล็ก อำเภอสากลเล็ก จังหวัดพิจิตร ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ **จิรวรรณ โปรดบำรุง** เรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตนตามหลักธรรมกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลพุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก” พบว่าการปฏิบัติตนตามหลักพรหมวิหาร ๔ กับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลพุทธชินราช พิษณุโลก มีความสัมพันธ์กันในเชิงบวกกับการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง ($r = 0.630$)^{๑๙} และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระไพฑูรย์ เมธิโก (มหาบุญ)** เรื่อง “การประยุกต์พรหมวิหาร ๔ เพื่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลอ้อมใหญ่ อำเภอสามปราชญ์ จังหวัดนครปฐม” พบว่ามีการประยุกต์พรหมวิหาร ๔ เพื่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลอ้อมใหญ่ ทั้ง ๔ ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.28$)^{๒๐}

^{๑๘} พระพิษณุ สุทธิมน, “ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักอิทธิบาทธรรมกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

^{๑๙} จิรวรรณ โปรดบำรุง, “ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตนตามหลักธรรมกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลพุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์)**, อ่างแล้ว.

^{๒๐} พระไพฑูรย์ เมธิโก (มหาบุญ) “การประยุกต์พรหมวิหาร ๔ เพื่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลอ้อมใหญ่จังหวัดนครปฐม”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**, อ่างแล้ว.

๕.๒.๓ ความสัมพันธ์ระหว่างการบูรณาการหลักพรหมวิหาร ๔ กับการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลสาเหล็ก อำเภอสาเหล็ก จังหวัดพิจิตร

จากการศึกษาวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างการบูรณาการหลักพรหมวิหาร ๔ กับการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลสาเหล็ก อำเภอสาเหล็ก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม พบว่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงมาก ($r = ๐.๘๔๖$) และเมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างการบูรณาการหลักพรหมวิหาร ๔ กับการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลสาเหล็ก เป็นรายด้านพบว่า ด้านเมตตา มีความสัมพันธ์เชิงบวกสูงมาก ($r = ๐.๗๗๐$) ด้านกรุณา มีความสัมพันธ์เชิงบวกระดับสูงมาก ($r = ๐.๘๑๒$) ด้านมุทิตา มีความสัมพันธ์เชิงบวกระดับสูง ($r = ๐.๗๐๑$) และด้านอุเบกขา มีความสัมพันธ์เชิงบวกระดับสูงมาก ($r = ๐.๘๐๘$)

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างการบูรณาการหลักพรหมวิหาร ๔ กับการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลสาเหล็ก อำเภอสาเหล็ก จังหวัดพิจิตร เป็นรายด้านพบว่า ด้านต้นทุนมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง ($r = ๐.๗๖๙$) ด้านคุณภาพมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงมาก ($r = ๐.๘๒๔$) ด้านปริมาณมีความสัมพันธ์ในระดับสูงมาก ($r = ๐.๗๗๒$) ด้านเวลา มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง ($r = ๐.๗๐๐$) ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า โครงสร้างการปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบเทศบาลมีมาตรฐานและวิธีการทำงานเดียวกัน ประกอบกับมีการควบคุมมาตรฐานในการปฏิบัติงานและอื่นๆ โดยวิธีการต่างๆ จากรัฐบาลจึงทำให้การปฏิบัติงานการส่งเสริมความก้าวหน้าโดยการจัดอบรมพนักงานเทศบาล การให้สวัสดิการในรูปแบบต่างๆ จากปัจจัยต่างๆ ที่กล่าวมานี้จึงส่งผลต่อความความตั้งใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาล ประกอบกับพื้นที่วิจัยเป็นเทศบาลตำบล เป็นสังคมชนบท ซึ่งยังไม่มีเจริณทางด้านวัตถุนัก การดำเนินชีวิตยังคงใช้หลักความเชื่อในทางศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตเป็นส่วนใหญ่ จึงส่งผลต่อการปฏิบัติงานมีหลักศาสนาเข้าไปเกี่ยวข้องในการทำงานในหลายๆ สาขาอาชีพ ทั้งโดยตั้งใจและโดยไม่รู้ตัวก็ตามและในการวิจัยครั้งนี้แบบสอบถามเป็นการสอบถามบุคลากรของเทศบาลเพื่อแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของตนเอง มิใช่แบบประเมินประสิทธิภาพการปฏิบัติงานจึงเป็นไปได้ว่าข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามอาจจะคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จีรวรรณ โปรดบำรุง เรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตนตามหลักธรรมกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลพุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก” พบว่าการปฏิบัติตนตามหลักพรหมวิหาร ๔ กับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลพุทธชินราช พิษณุโลก มีความสัมพันธ์กันในเชิงบวกกับการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง ($r = ๐.๖๓๐$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีผลการวิเคราะห์ดังนี้

การปฏิบัติงานตามหลักพรหมวิหาร ๔ ด้านเมตตา กับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลพุทธชินราช พิษณุโลก มีความสัมพันธ์กันในเชิงบวกกับการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง ($r = ๐.๕๗๑$)

การปฏิบัติงานตามหลักพรหมวิหาร ๔ ด้านกรุณา กับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลพุทธชินราช พิษณุโลก มีความสัมพันธ์กันในเชิงบวกกับการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง ($r = ๐.๕๘๐$)

การปฏิบัติงานตามหลักพรหมวิหาร ๔ ด้านมูทิตา กับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลพุทธชินราช พิษณุโลก มีความสัมพันธ์กันในเชิงบวกกับการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง ($r = ๐.๕๘๔$)

การปฏิบัติงานตามหลักพรหมวิหาร ๔ ด้านอุเบกขา กับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลพุทธชินราช พิษณุโลก มีความสัมพันธ์กันในเชิงบวกกับการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕ จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง ($r = ๐.๖๓๒$)^{๒๑}

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลสากเหล็ก อำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร” ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าหลักพุทธธรรมมีความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรเทศบาลตำบลสากเหล็กและหน่วยงานอื่นๆ ซึ่งผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอเชิงนโยบาย

- ด้านยุทธศาสตร์

๑) การสร้างความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรมอย่างถูกต้องให้แก่บุคลากรในองค์กรทั้งผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงาน

๒) การสร้างภาพลักษณ์ที่ดีหรือทัศนคติที่ดีในการปฏิบัติงานของเทศบาลให้เป็นที่ยอมรับจากประชาชน

๓) การพัฒนาบุคลากรทั้งด้านความสามารถและคุณธรรมไปพร้อมๆ กัน

- ด้านโครงการ

๑) จัดโครงการ “พุทธบูรณาการเพื่อการบริหารจัดการอย่างยั่งยืน” ในเทศบาล

๒) จัดโครงการที่เกี่ยวกับการบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนาเพื่อการบริหารและการพัฒนา เพื่อเพิ่มองค์ความรู้ด้านพุทธบูรณาการให้กับองค์กร

๓) ส่งเสริมและสนับสนุนโครงการด้านคุณธรรมจริยธรรม ที่สามารถพัฒนาบุคลากรเทศบาลในการปฏิบัติงานได้

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑) จัดการอบรมสัมมนาเพื่อให้เกิดการนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการในการปฏิบัติงาน

๒) สร้างกลุ่มเครือข่ายในระดับองค์กรเพื่อศึกษาเรียนรู้และแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ที่เกิดจากการบูรณาการหลักพุทธธรรมมาใช้ในการปฏิบัติงาน

๓) การพัฒนาความสามารถของบุคลากรในองค์กรให้มีประสิทธิภาพในปฏิบัติงาน

^{๒๑} จีรพรรณ โปรตบำรุง, “ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตามหลักธรรมกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลพุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์), อ้างแล้ว.

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

๑) ในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ควรจะนำหลักธรรมอื่นๆ ไปประยุกต์ใช้ในด้านอื่นๆ ของเทศบาล เช่น หลักไตรสิกขากับการพัฒนาองค์กร

๒) ในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาในเรื่องการใช้หลักธรรมในการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับการปฏิบัติงานของเทศบาล

๓) ในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ควรขยายขอบเขตมุมมอง เช่น ในการปฏิบัติงานอาจใช้ ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมและอคติ ๔ กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานหรือศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักพุทธธรรม ว่ามีผลอย่างไรต่อประสิทธิผลขององค์กร เป็นต้น